

РОБОТА В ГРОМАДІ – ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

РИБІН В.П., ДІДУХ О.

Copyright © 2013

Виникнення ідеї роботи в громаді спричинене діяльністю емігрантів у США [2]. У 1884 році англійський священик С. Барнетт, з метою покращення умов життя бідняків, разом із сім'єю переїхав до найбіднішого району Лондона. Це намагання пастора підтримали прибічники гуманізму, зокрема студенти. Вони, ставши волонтерами, поселилися у бідних районах Англії і допомагали населенню різнобічно: сприяли їхній культурно-освітній роботі, проводили соціально-економічні реформи тощо. Ця ідея знайшла підтримку в США і реалізувалася на практиці в різних громадах. Пізніше цю роботу також почали здійснювати благодійні організації інших країн. У США у 1960-х роках робота в громаді стосувалася в основному акцій протесту (страйки, мітинги тощо), де її члени виступали за зниження квартплати, за захист громадянських прав людини. Становлення цього напрямку викликало суперечності, оскільки таку роботу вважали профспілковою чи політичною, але не соціальною. Моментом розв'язання цієї проблеми стало розмежування "...межі практичної діяльності з організації громади в рамках соціальної роботи. Ключем вирішення цього і постало нове формулювання загального визначення соціальної роботи, яке дала Національна асоціація соціальних працівників США" [7, с. 25; 8]. Відповідно до останнього, стало зрозуміло, що соціальна робота охоплює певну сукупність знань, норм, цінностей, санкцій, засобів та методів. Водночас визначено, що діяльність громад "спирається на цінності практичної соціальної роботи й сприяє реалізації її цілей" [7, с. 25]. Пізніше виникло зацікавлення до цієї роботи і в Європі. Зокрема, вважалося, що діяльність громад сприятиме: а) задіянно до релігійних груп маргінальних утворень; б) розв'язанню важливих соціальних проблем "знизу"; в) роботі із групами ризику (емігранти, бездомні, інваліди, проблемні підлітки).

Отже виникнення громад постало як відповідь на розв'язання різних соціальних проблем суспільства [6; 9]. Крім того, відомо, що робота в громаді стосується як проблем відродження принципів демократії, так роботи із конкретними верствами населення (допомога, консультування, визначення пріоритетів, керування ресурсами, підтримка організацій, контроль та оцінка прогресу тощо).

Мета дослідження – обґрунтування принципів та умов ефективної професійної діяльності соціальних працівників в громаді. **Об'єктом дослідження** є професійна діяльність соціальних працівників у громаді, а **предметом** – взаємозв'язок моделей, функцій та стратегій роботи соцпрацівника в громаді.

У процесі проведеного дослідження сформульовано такі **висновки**:

1. Робота соціального працівника в громаді – це сьогодні щонайперше інтеграція різних методів, що ґрунтуються на ідеї взаємозалежності індивідуальних та суспільних проблем у життєдіяльності його клієнтів і водночас соціально-політичний засіб задоволення потреб та інтересів громадян, можливість стимулювати їхні очікування та колективні акції, спрямовані на поліпшення умов власного повсякдення.

2. Соціальна робота в громаді становить доволі складний і комплексний різновид діяльності, що потребує від соціального працівника інтегрованого підходу й різнопланових знань, умінь, норм і навичок. Тому підготовка останніх до такої роботи має спиратися як на вивчення специфічних методів роботи у громаді, так і на методики оцінки потреб конкретної громадської спільності, планування програм та їх інформаційного супроводу, опанування ним формами та інструментами залучення громадськості до розв'язання злободенних соціальних проблем. Закономірно, що серед важливих напрямів роботи у громаді на перший план виходить розроблення і впровадження програм, які сприяють поліпшенню якості життя локальних чи великих груп і які враховують потреби й можливості громади, хоча й здебільшого їм бракує додаткових фінансових, матеріальних і людських ресурсів. Це, зі свого боку, вимагає від соціального працівника вмінь і навичок складання й просування проектних пропозицій та адекватних заходів і вчинків.

3. Сьогодні в Україні залишається невизначеним і саме поняття громади, й зміст соціальних програм, що реалізуються на локальному рівні, й зміст діяльності професійних соціальних працівників, котрі не завжди є членами громади, й умови співпраці громадських соціальних служб та органів місцевого самоврядування, й підготовка соціальних працівників до цього виду діяльності. Однак в останні роки соціальне партнерство на рівні територіальних громад активно впроваджується в Україні як на рівні великих міст (Київ, Одеса), так і в менших містах (Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Боярка), і навіть у селах і селищах. В Україні з'явилося чимало організацій (благодійних, громадських, приватних тощо), які серед своїх статутних завдань визначають, зокрема, надання соціальних послуг різним категоріям населення. Вміння використовувати можливість громадських організацій в соціальній сфері – це додаткові матеріальні та професійні ресурси для надання допомоги державними соціальними службами [див. 7, с. 165].

4. В Україні на сьогодні створені правові засади для роботи в громаді. Так, Закон "Про місцеве самоврядування" врегулює спроможність органів державної влади та місцевого самоврядування використовувати позабюджетні кошти для виконання пріоритетних соціальних програм, уможливує укладання угод про спільну діяльність недержавних організацій з органами державної влади та місцевого самоврядування, дає право на організацію і проведення конкурсів на виконання соціального замовлення після розробки та прийняття "Положення про порядок його проведення", про що, зокрема свідчить досвід Одеси, Тернополя, Львова та інших міст. Новий Закон "Про соціальні послуги" спрямований на зміцнення правової бази стосовно надання громадянам со-

ціальних послуг недержавними й приватними організаціями. Водночас потрібно ще розробити, затвердити та ввести в дію цілу низку нормативно-правових документів, як, скажімо, “Положення про центр тимчасового догляду”, “Положення про заклади автономного проживання людей з функціональними обмеженнями (будинки групового проживання, міні-гуртожиток)” тощо, які дозволяють функціонування в Україні тих соціальних служб, які утворюють систему догляду за якістю громадянського життя у розвинутих країнах і які так значущі для підвищення індексу людського розвитку в Україні.

5. Важливим напрямом розвитку соціальної роботи в нашій країні має стати вивчення сучасних тенденцій стихійного виникнення й утворення перших українських моделей роботи в громаді, насамперед соціального планування й пов’язаної з ним організації догляду за якістю життя громадян. Для цього треба порівняти вартість соціального догляду в громаді та в інтернатному закладі, якість проживання користувачів при обох типах догляду, а також вивчити економічні та соціальні наслідки переорієнтації на дієвість системи догляду в громаді, на джерела фінансування сучасних послуг на рівні загалу і на можливості місцевих бюджетів.

6. Проте чимало аспектів соціальної роботи в громаді (теоретичний, законодавчий, фаховий, суспільний, особистісний) ще потребують спеціальної розробки і практичного впровадження. І все ж, з огляду на виникнення в Україні соціальних служб у громадах (приміром, хеседів – професійних соціальних служб єврейських громад; київської благодійної організації допомоги особам з інтелектуальною недостатністю “Джерела”, яка впроваджує програми догляду в громаді; інноваційних служб, підтримуваних Українським фондом соціальних інвестицій; організований розвиток громад у Донецькій області та ін.), поширення практики тимчасової сімейної опіки над дітьми-сиротами та неформального догляду (особливо в селах за самотніми людьми похилого віку та інвалідами), надання більших повноважень органам місцевого самоврядування, система підготовки у ВНЗ фахівців із соціальної роботи, має обов’язково передбачати вивчення різних моделей, оргсхем, форм, методів і засобів роботи в громаді, що відпрацьовані десятиліттями в інших країнах. З ними доречно ознайомитися й фахівцям з місцевого самоврядування, адже ефективна робота в громаді неможлива без відповідної регіональної політики. Очевидно, що таке ознайомлення має бути критичним і брати до уваги український контекст, етнонаціональні традиції та ментальні особливості українства.

1. Ауцишин Г. Дев’ята тренінгова сесія з розвитку громади // Громадські ініціативи. – 2001. – № 4. – С. 16–18.
2. Бриленд Д. История эволюции практической социальной работы // Энциклопедия социальной работы / Пер с англ. В 3-х т. – Т.1. – М.: Центр общечеловеческих ценностей, 1993. – 483 с.
3. Гарник Ю. Презентація проекту “Мережа участі громадськості у прийнятті рішень” // Інформаційний електронний бюлетень “Гурт”. – 2003. – №30(167). – С. 28–40.
4. Жовніренко П. Діяльність громадських організацій: корисні поради // Соціальна політика і соціальна робота. – 1999. – № 3-4. – С. 148–149.
5. Місцеве самоврядування в Україні: історія, сучасність, перспективи розвитку. Навч. посібник / Кравченко В.В., Лисюченко В.П., Негода В.А., Пітцик М. В., Подобед Л. Є., Пухтинський М.О. – К.: Арарат-Центр, 2000. – 206 с.
6. Пейн М. Сообщество как основа социальной политики и социального действия // Взаимосвязь социальной работы и социальной политики. – М.: Аспект Пресс, 1997. – С. 44–50.
7. Семигіна Т.В. Работа в громаді: практика й політика. – К.: КМ Академія, 2004. – 180 с.
8. Семигіна Т. Работа в громаді як складова діяльності соціального працівника // Соціальна політика і соціальна робота. – 2001. – № 4. – С. 31–50.
9. Спергел И. Территориальная община: эволюция // Энциклопедия социальной работы / Пер с англ. В 3-х т. – Т.3. – М.: Центр общечеловеческих ценностей, 1993. – С. 315–392.
10. Технологізація волонтерської роботи в сучасних умовах / За ред. А.Й. Капської. – К.: ДЦССМ, 2001. – 196 с.

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

ШЕЛІХЕВИЧ Р., ТРОЯН О.

Copyright © 2013

Становлення професії соціального працівника охоплює тривалий період його життєдіяльності. У наукових доробках багатьох науковців (Н. Б. Іванцова, Є.О. Климов, Т.В. Кудрявцев, А.К. Маркова, Ю.П. Поваренкова, Е.Е. Симанюк та ін.) виділені чотири стадії цього процесу: профадаптація, професіоналізація, професійна майстерність та припинення професійної діяльності (вихід на пенсію). При такому часовому підході професійне становлення соціального працівника як спеціаліста практично повністю збігається з онтогенезом людини, якщо розглядати онтогенез як життя індивіда з дня народження до старості.

Професійне становлення є індивідуальним процесом. Для однієї людини професія визначає сенс існування, є справою усього життя, для іншої служить засобом задоволення особистісно-важливих потреб, для третьої немає особливого значення, – тобто професія соціального працівника має різний особистісний зміст. Велика варіативність діяльності та сценаріїв професійного життя ускладнює її повноцінний супровід.